

श्रीमद्भनविजयगणिविरचितम्
॥ आभाणशतकम् ॥

- प्रणम्य गुरुपादाब्जं, स्मृत्वा च श्रुतदेवताम् ।
आभाणकानि वक्ष्यन्ते, पुण्यहेतूनि हेतुभिः ॥ १ ॥
- सर्वजनपूजनीयो, जिनधर्मतो जनः सुकुलजातः ।
स्वर्णं सहजसुगन्धं, नादेयं कस्य लोके स्यात् ? ॥ २ ॥
- चराचराणां सर्वेषां प्राणिनां प्रीतिकारणम् ।
तुष्टिपुष्टिकरः श्रेष्ठो, जिनधर्मो गुडो यथा ॥ ३ ॥
- विधिनाऽऽराधितो जैनधर्मः शर्मकरो यथा ।
शङ्खः प्रदक्षिणावर्तः, पयसा भूयसा भृतः ॥ ४ ॥
- जिनधर्मफलाकाङ्क्षा, पूर्यते नान्यशासनैः ।
सहकारफलाकाङ्क्षा, सा यथा नाम्लिकाफलैः ॥ ५ ॥
- ज्ञानदर्शनचारित्रसम्यग्भावितमानसः ।
क्षीरखण्डाघृतास्वादादधिकं लभते सुखम् ॥ ६ ॥
- धर्मं विना मन्त्रतन्त्रयन्त्रौषधनिषेवणम् ।
सुधीभिर्मनसा ध्येयं, सर्वं जलविलोडनम् ॥ ७ ॥
- धर्मोपदेशसमये, धर्मं न शृणोति यश्च निद्राति ।
स्वर्णनिधिलब्धिसमये, चक्षुर्विकलत्वमाप्नोति ॥ ८ ॥
- जिनधर्मं सुधास्वादं, परित्यज्य सुखावहम् ।
गृह्णन्ति ते विषं मिथ्यावादं निर्भाग्यशेखराः ॥ ९ ॥
- जैनं मतं परित्यज्य, गृहीतं परशासनम् ।
अन्धकारं कृतं तेन निमील्य नयने निजे ॥ १० ॥
- धर्मोपदेशे दाने च, श्रमो वित्तव्ययोऽपि च ।
निन्द्यो न केनचिद्दन्तपातः कर्पूरभक्षणे ॥ ११ ॥

श्रीजैनशासने सम्यग्गुणगौरवसज्जिते ।

तत्र यदूषणाख्यानं, दुग्धे पूरककर्षणम्

॥ १२ ॥

प्रमत्तस्यातिमत्तस्य, चित्ते नो धर्मवासना ।

निर्भाग्यस्य यथा प्रायो, गृहे तिष्ठति नो निधिः

॥ १३ ॥

जीवितान्ते च संप्राप्ते, धर्मकर्ममनोरथः ।

सरसीव विशाले स्यात्सेतुबन्धो गतोदके

॥ १४ ॥

पुण्याधिकैः सह स्पर्धा, पुण्यहीनस्य किं भवेत् ? ।

इक्ष्वो भक्षणीयाः स्युरिभैः सह यथा नरैः

॥ १५ ॥

रन्ध्रेण सहिते कुम्भे, यथा नीरं न तिष्ठति ।

पापेन मलिने पुंसि, तथा सद्धर्मवासना

॥ १६ ॥

पृथिव्यां रत्नबाहुल्ये, प्राप्तिः पुण्यानुसारिणी ।

जलधौ जलबाहुल्ये, प्राप्तिः पात्रानुसारिणी

॥ १७ ॥

देवगुर्वादिसामग्र्यां यः प्रमादपरायणः ।

नीरेण भरितेऽभ्यर्णे तटके तृषितः स्थितः

॥ १८ ॥

तीर्थयात्राकरः सङ्घपतिर्भवति भूतले ।

ततः सत्यमिदं जज्ञे, यतो धर्मस्ततो जयः

॥ १९ ॥

दया सर्वजनाभीष्टोपदिष्टा च जिनैर्यथा ।

इष्टं वैद्योपदिष्टं च, पयःपानं सशर्करम्

॥ २० ॥

गता तिथिर्यथा पूर्वं, ब्राह्मणैर्न च वाच्यते ।

तथा पुराकृतं पापं, धर्मिभिर्नानुमन्यते

॥ २१ ॥

यथा पानीयमार्गेण, पानीयं याति सत्त्वरम् ।

तथा स्वभावतो धीरा, उत्तमा उत्तमाध्वना

॥ २२ ॥

पानीयस्य गतिर्नीचैरुच्चैर्गतिरुपायतः ।

तथा पापस्वभावस्योपदेशात्सद्गतिर्भवेत्

॥ २३ ॥

दयादानादिकं धर्मं, जिनोक्तमपरे तथा ।

दूरतो वृष्टिवार्त्ता हि, वदन्ति पथिका यथा

॥ २४ ॥

परम्परागतं धर्मं, विना सर्वं न शोभते ।

कलाकलापकलितं, केकिनृत्यं कृतं यथा

॥ २५ ॥

क्रमागतं गणं मुक्त्वा, मूढा यान्ति गणान्तरम् ।

पल्वलं दर्दुरा यद्वद्विहाय सरितां पतिम्

॥ २६ ॥

स्वकीयाशुद्धधर्मस्य, मिथ्यात्वं वक्ति को जनः ? ।

दुष्टायाः को निजाम्बायाः, शाकिनीत्वं प्रकाशयेत् ?

॥ २७ ॥

बहुरक्षितबहुशिक्षितनीचजनो भजति नैव सन्मार्गम् ।

पुच्छमिव शुनो नलिकाधृतमपि सरलं यथा न स्यात्

॥ २८ ॥

ज्ञानदर्शनचारित्राशातना बहुधा कृतौ ।

मिथ्यादुष्कृतदानं तत्समुद्रे सक्तुमुष्टिवत्

॥ २९ ॥

परस्त्रीरमणासक्तः, परद्रव्यापहारकः ।

संयाति निधनं प्रायो, यतः पापस्ततः क्षयः

॥ ३० ॥

स याति वचनीयत्वं, पापी पापेन पच्यते ।

मुख्यमार्गं परित्यज्य, स्वमार्गं कुरुते यकः

॥ ३१ ॥

स्वयं पापी परं निन्दन्, कथं शुद्धो भविष्यति ? ।

यथा काकः स्वयं कृष्णो, नीलीकुण्डे वसन् सदा

॥ ३२ ॥

यत्र तत्र गतो जन्तुः, पीडामाप्नोति पापवान् ।

कर्पास इव सर्वत्र, मध्यग्रन्थिकदर्धितः

॥ ३३ ॥

दुग्धधौतोऽपि किं काको, राजहंसत्वमाप्नुयात् ? ।

तपःकृशस्तथा मिथ्यादृग् नो सुगतिभाग् भवेत्

॥ ३४ ॥

मेधाविवर्जितः पूर्वं, मानेन च कर्धर्धितः ।

अतीव चपलो यद्वद्वानरो वृश्चिकाशितः

॥ ३५ ॥

पूर्वं जातिविहीनस्तदनु क्रोधान्धतां च संप्राप्तः ।

उष्ट्र इवावकरस्थो नीचो नालोकितः केन ?

॥ ३६ ॥

ये वदन्ति दयाधर्मं, हिंसाधर्मं स्वशास्त्रतः ।

तेषां स्वप्नातृवन्ध्यात्ववाक्यवद् वचनं वृथा

॥ ३७ ॥

भूपतिः कुरुतेऽनीतिं, प्रजायाः का गतिस्तदा ? ।

आचार्यः कुरुतेऽकार्यं, तदा शिष्यस्य का गतिः ?

॥ ३८ ॥

आराधितः शिवाय स्यात्, भवाय च विराधितः ।

श्रीजिनस्तेन सत्योक्ती, राजा मित्रं न कस्यचित्

॥ ३९ ॥

तपोभरे कृते नैव, सिद्धिरज्ञानिनां भवेत् ।

नवनीतस्य संप्राप्तिरन्धेन दधिघोलने

॥ ४० ॥

औषधेन विना व्याधिर्गतो भाग्यानुभावतः ।

कुपुत्रस्तु विनाऽऽयासं, यथा यातो गृहाद् बहिः

॥ ४१ ॥

सूर्यं प्रति रजः क्षिप्तं, स्वचक्षुषि पतिष्यति ।

गुरुं प्रति कृताऽवज्ञा, सा तथा तस्य भाविनी

॥ ४२ ॥

सद्गुरुं ये परित्यज्य, भजन्ते कुगिरं गुरुम् ।

चिन्तामणिं परित्यज्य, काचमाददते जडाः

॥ ४३ ॥

यद्वचो धर्मनाशाय, तद्वचो वक्ति कः सुधीः ? ।

यत्स्वर्णं कर्णनाशाय, यथा तत्को निषेधते ?

॥ ४४ ॥

लोकहास्यभयात् किं स्यात्, स्वकीयाचारमोचनम् ? ।

षट्पदीभयतो यद्वच्चीवरस्य विमोचनम्

॥ ४५ ॥

सम्यग्दृशां गता शङ्का, परेषां वदतां मिथः ।

शृङ्गेण शृङ्खलोत्तारोऽपरेषां युध्यतां मिथः

॥ ४६ ॥

मिथ्यादृशां क्रिया नैव, श्लाघ्या सम्यक्त्वधारिणाम् ।

गृहयोग्या न यात्रा सा, यथा सन्मार्गगामिनाम्

॥ ४७ ॥

मर्दयित्वोदरं तेन, शूलमुत्पादितं स्वतः ।	
विधाय संगतिं मूढैः, सम्यक्त्वं मलिनीकृतम्	॥ ४८ ॥
क्षायिकसम्यग्दृष्टेर्निर्मलवृत्तेश्च मनसि न कदापि ।	
संदेहो जिनवचने भवति श्यामत्वमिव हेम्नि	॥ ४९ ॥
कुग्रहान्मार्गमुत्सृज्योन्मार्गगामिनिबोधनम् ।	
मृत्तिकाया घटे पक्वे, भग्ने कण्ठाधिरोपणम्	॥ ५० ॥
यथा नृपसुताः क्रीडायोग्याः कार्या न दुःखिताः ।	
जैनवेषधरा वन्द्या नैव निन्द्या बुधैस्तथा	॥ ५१ ॥
औत्सुक्येन यथा नाम्रफलपाकः क्वचिद्भवेत् ।	
चारित्र्यारधनेनाशु, मोक्षः साक्षात्तथैव च	॥ ५२ ॥
संयतासंयतानां च, संयोगो गुणवर्जितः ।	
वेश्यादिकूपटयोः सार्थ इव शोभावहः कथम् ?	॥ ५३ ॥
संयमेन वियुक्तस्य, यद्वत्साधोः क्रियाविधिः ।	
अधो नग्नस्य मर्त्यस्य, मस्तके मौलिबन्धनम्	॥ ५४ ॥
थूत्कृतेन यथाऽपूपकरणं न हि संमतम् ।	
विना भावेन वेषस्य, धरणं तद्वदेव हि	॥ ५५ ॥
सूपपूपे यथाऽऽरब्धे, तैलपानस्पृहा पुरा ।	
दीक्षायां गृह्यमाणायां, विशिष्या विषयस्पृहा	॥ ५६ ॥
भावहीने क्रिया पुंसि, पुण्यहीने सुखस्पृहा ।	
चन्द्रज्योत्स्ना दिने यद्वच्चूडा मुण्डितमस्तके	॥ ५७ ॥
कषायविषयैर्येन, संयमः शिथिलीकृतः ।	
तेन मुक्ताफलं विद्धं, स्थूलेन मुशलेन किम् ?	॥ ५८ ॥
ऐहिकं समतासौख्यं, त्यक्त्वा कः पारलौकिकम् ।	
कटिस्थं तनुजं यद्वदुदरस्थं समीहते	॥ ५९ ॥

साधुत्वं येन संप्राप्य, निन्द्याचारः कृतः स्वयम् ।

धूलिक्षेपः स्वहस्तेन, हस्तिनेव स्वमस्तके

॥ ६० ॥

यत्र पद्मं तत्र हंसा वसन्ति मुदिताशयाः ।

तथैव यत्र कल्याणं, तत्र तिष्ठन्ति साधवः

॥ ६१ ॥

कर्मवैरिविनाशाय, यतते यतिपुङ्गवः ।

ज्ञानवान् तपसा शूरः, सिंहः सन्नाहसंयुतः

॥ ६२ ॥

कामं शरीरसत्कारो, न्यत्कारः शिववर्त्मनाम् ।

विहितो यतिना तेन, सुप्तः सिंहः प्रबोधितः

॥ ६३ ॥

स्वयं पठनशीलानां, शिष्याणां प्रेरणं तथा ।

यथा स्वयं सुजात्यानां, भारमुद्धहतां गवाम्

॥ ६४ ॥

मुमुक्षूणां हिरण्यादिरक्षणं विषभक्षणम् ।

न शोभते यथाऽतीवजीर्णगोर्गलघण्टिका

॥ ६५ ॥

सम्यग्गृहीते चारित्रे, लज्जायाः करणं तथा ।

नृत्ये नट्याः प्रवृत्ताया, वदनाच्छादनं यथा

॥ ६६ ॥

मुनयो यदि कुर्वन्ति, मार्गलोपं यथा तथा ।

वृत्तिश्चिर्भटिकानत्ति, पुरतः कस्य कथ्यते ?

॥ ६७ ॥

चारित्रं पृष्ठतः कृत्वा, लज्जया मोक्षकामना ।

पात्रं तु पृष्ठतः कृत्वा, तक्रार्थं गमनं तथा

॥ ६८ ॥

मरौ सुरतरुप्रासिर्दारिद्र्ये निधिदर्शनम् ।

कलौ च बोधिबीजासिर्दुर्भिक्षे पायसाशनम्

॥ ६९ ॥

सिद्धान्तवाचनं पूर्वं, व्याख्याता यत्र पण्डितः ।

तस्योपमानमास्थेयं, शर्करा दुग्धमिश्रिता

॥ ७० ॥

सिद्धान्तवाचनं टीकां, विना चारुतरं न हि ।

तस्योपमानं जानीहि, बालकाङ् गुष्ठधावनम्

॥ ७१ ॥

कुग्रहग्रहदुष्टस्य, सिद्धान्तश्रावणं तथा ।	
अन्धस्य पुरतो दीप्रप्रदीपकरणं यथा	॥ ७२ ॥
अङ्गोपाङ्गादयो ग्रन्था, द्वादशाङ्ग्यां प्रतिष्ठिताः ।	
गवादीनां यथा पादा, हस्तिपादे महत्तरे	॥ ७३ ॥
यत्र नीरं तत्र पङ्को, यथाऽस्ति कमलाकरे ।	
अपवादोऽपि तत्रास्ति, यत्रोत्सर्गः, प्रवर्तते	॥ ७४ ॥
स्वयं यः सुमतिः पूर्वं, परं सिद्धान्तपारगः ।	
नर्तकः किङ्किणीयुक्तचरणः शोभते यथा	॥ ७५ ॥
उत्सूत्रभाषकः सूत्रभाषकं बाधते तथा ।	
विपरीतपथः प्रायस्तस्करः पुररक्षकम्	॥ ७६ ॥
छेदग्रन्थार्थविस्तारो, न तिष्ठति हृदन्तरे ।	
तुच्छसत्त्ववतां यद्वत्पायसं कुर्कुरोदरे	॥ ७७ ॥
अभव्यदूरभव्यानां, चेतः स्पृशति नागमः ।	
स्निग्धं घटं यथा तोयपूरस्तोयदसंभवः	॥ ७८ ॥
करण्डिकावृतो भानुश्छादितः किं क्वचिद्भवेत् ।	
तथा परोक्तयुक्त्या किं, छादितः स्याज्जिनागमः ?	॥ ७९ ॥
पानीयं को निबध्नीयात्, ग्रन्थौ वस्त्रेण कोविदः ।	
तथा शास्त्रेषु सर्वेषु, संपूर्णं जिनभाषितम्	॥ ८० ॥
यथा कुठारघातेन, धौतं वस्त्रं न चार्थकृत् ।	
तथा स्वहठवादेन, दूषितं जिनभाषितम्	॥ ८१ ॥
कुधियां बधिराणां च, सभासु भगवद्वचः ।	
व्याख्यातं निष्फलं ज्ञेयमरण्ये गीतगानवत्	॥ ८२ ॥
बालास्तु तक्रपानं जानन्ति विलोडनं न दध्जश्च ।	
तद्वन्मूढाः सूत्रं जानन्ति न सूत्रपरमार्थम्	॥ ८३ ॥

युगेऽस्मिन् केवलज्ञानवर्जिते वरमल्पवित् ।	
राणकः काणको यद्वच्चक्षुर्विकलपर्षदि	॥ ८४ ॥
करणे कथने भिन्ना, आदेशाः परवादिनाम् ।	
दर्शने भक्षणे यद्वदन्तिदन्ताः पृथक् पृथग्	॥ ८५ ॥
उत्सूत्रभाषणं पूर्वं, पुनः क्रोधेन मिश्रितम् ।	
सर्वथा परिहर्तव्यं, लशुनं हिङ्गुसंस्कृतम्	॥ ८६ ॥
तृणैराच्छादितो वह्निरवश्यं प्रकटीभवेत् ।	
माययाऽऽच्छादितं तद्वदुत्सूत्रं मनसि स्थितम्	॥ ८७ ॥
मधुरवचनेन युक्तं सर्वं हितमेव वेत्ति न त्वहितम् ।	
सकलं धवलं दुग्धं पश्यति बालस्तु नो तंक्रम	॥ ८८ ॥
सहसा विहिते कार्ये, पृच्छया किं विवेकिनाम् ? ।	
विवाहे विहिते लग्नपृच्छया किं प्रयोजनम् ?	॥ ८९ ॥
यथोत्तमूषरे क्षेत्रे, धान्यं धान्यधनेच्छया ।	
धर्मबुद्ध्या तथा दानं, कुपात्रे निष्प्रयोजनम्	॥ ९० ॥
दातुर्दानं यथा स्वल्पमनल्पं न विचार्यते ।	
धर्मधनोस्तथा दन्ता न विलोक्या हि धीधनैः	॥ ९१ ॥
भवितव्यं भवत्येव, परं सततमुद्यमः ।	
कर्तव्योऽपरथा सर्वेऽलसाः स्युः सर्वकर्मसु	॥ ९२ ॥
वशा सुशीला सुकुला, शीलं धरति दुर्धरम् ।	
दृढपादा यथा भित्तिभारं वहति सद्गनः	॥ ९३ ॥
पयः पश्यति मार्जारश्चण्डं दण्डं न पश्यति ।	
तथा पराङ्गनारङ्गं, मूढः पश्यति नायतिम्	॥ ९४ ॥
न याति सद्गतौ जन्तुः, कुतो विषयसंयुतः ? ।	
उन्दुरुर्न बिले माति, कुतः सन्मार्जिनीयुतः ?	॥ ९५ ॥

उप्यते यादृशं धान्यं, लूयते तादृशं जनैः ।	
यादृशं दीयते दानं, तादृशं प्राप्यते फलैः	॥ ९६ ॥
एकः संसारतो भीतो, द्वितीयो वक्ति मां भज ।	
तदिदं कूर्चदाहेन, प्रदीपकरणोपमम्	॥ ९७ ॥
अमेध्यं वनितासङ्गस्त्याज्यो दुर्गतिदुःखदः ।	
कण्टकाश्रितविष्टायाः, प्रकृत्यस्वादसोदरः	॥ ९८ ॥
क्षणिकैकसुखायात्मन् !, मोक्षमार्गविमोचनम् ।	
एकपूपकृते कूपजलयन्त्रस्य विक्रयः	॥ ९९ ॥
विना दानादिकं धर्मं, मनुष्यायुरतिक्रमः ।	
शून्ये ग्रामेऽज्ञनारीणां शाटकस्फाटनोपमः	॥ १०० ॥
भवस्वरूपे विज्ञाते, विदुषां किं बहूभक्तिः ? ।	
करस्थकङ्कणालोके, दर्पणग्रहणेन किम् ?	॥ १०१ ॥
स्पृहा हि तावती कार्या, सत्ता भाग्यस्य यावती ।	
पादप्रसारणं कार्यं, यावत्प्रच्छन्दनांशुकम्	॥ १०२ ॥
यथेहोदूखले रिक्ते, मुशलद्वयमोचनम् ।	
मोक्षमार्गक्रियाहीने,, मोक्षैहिकसुखस्पृहा	॥ १०३ ॥
अधमाधमजन्तूनां, गिरिरेखेव शाश्वती ।	
सतां पानीयेरेखेव, क्वचिदीर्घ्या भवेत्पुनः	॥ १०४ ॥
धर्मोपदेशलेशाख्यां, सभ्यामाभाणमालिकाम् ।	
कण्ठपीठे करिष्यन्ति, ते ये श्रेयस्विनः जना	॥ १०५ ॥
निधिनिधिरसशशि १६९९ वर्षे पौषे मासे च पुष्यनक्षत्रे ।	
राजनगरोपकण्ठे ऊष्मापुरनाम्नि वरनगरे	॥ १०६ ॥
श्रीतपगणगगनाङ्गणदिनमणिकिरणोपमानपरिकरिते ।	
श्रीविजयदेवसूरीश्वरराज्ये प्राज्यपुण्यभरे	॥ १०७ ॥

चातुर्विद्यविशारदवाचककल्याणविजयशिष्येण ।
एतच्छतकं निबद्धं वाचकधनविजयवरगणिना

॥ १०८ ॥

॥इति आभाणशतकम्॥

रचनाकार : श्री धनविजयगणि
संवत् १६९९ पौष मास
राजनगर, ऊष्मापुर

Pdf By Aklesh Keshav Sharanam
अक्लेश केशवशरणम्